

յուր ու Արդիացող գործական Զարաթադեան...
Թիւրքի տեսնուի: Հին գերեզմանաւորութեամբ
Պետրոս Գիշերին ու Արամ Գրառիկին գործաւորաց
օրինակներով պիտի ցուցուին, Գաղղիացեացն ի մէջ
այլոց Կարմիր Եկեղեցի, զի դասին խորաշնորհա-
ներուն ու Ռուսի մէջ Պաշտօնէրդ պանդակին
ճակատին օրինակովն եւ այլն: Ընկերին մէջ կը գործեն
Եկեղեցիներ, քանդակարարներ, հիւանդներ, ներկիչ-
ներ, աստղագիտներ ու քարտիկներ: Գործը
կ'աշխատի Լուսինայ իր ջրհեղեղին առջեւ կենդա-
նեաց օրինակներուն վրայ, որմնագիրները ընդ մեծա-
մեծ աւաղաններ ու ընդունարաններ կը շինեն, Եւ-
պիւան ջրվեժներուն համար ժպտել կը կանգնեն,
դարաստիներ կը շինեն, կամուրջներ կը ձգեն ոչն
խորամանկութեամբ փայլ: որոնք յիշուող աւաղաններն եւ-
լած ու ժպտելուն վրայէն ինկած ջրերով պիտի
լեցուին: Ամեն մարդ կը կարծէ ու կը յուսայ որ աս
գործանալի շէնքը գալիսն կարող պիտի ըլլայ բոլոր-
րակին լիցնուալ ու բացուիլ: Բազմո՛հին ու բարձրա-
պատիւ հիւրերն աս շինութեան վերակացուներուն
իրենց ցարմանքը ցուցուցին ու ձեռնացում Պանդակին
հին ասն մէջ փորձիկ ձուռ մ'առնելէն ետքը՝ Ուխտա-
սըր դարձան:

— Իւրեանի գործաւորաց անգործութիւնը խիստ
վատագուր խոտորութեան առիթ եղաւ: Մտաւոր
ճակատներուն գործաւորներն սօր կ'ունեն, ասոնց
հետ միացան նաեւ յիշուող քաղքին գործաւորները:
Ամէրը մեկնաց 11,000 հոգի էին, որոնց 5000ը
տնտեսական բանուորներ էին, որոնք չորս շաբթե-
վեր գատարի կը կենան, գործատանց տէրերն իրենց
պահանջած հարկերն 16 1/2 աւելի վարձքը տալ չա-
զելուն համար: Ասոնք երկուսն դատարկութեամբ
տոգանան ու մեծ կարօտութեամբ մէջ ինկած ըլ-
լալով, Հոկտեմբերի 28ին ժողովուրդն ու իրենց ան-
բանց տներն յարակիցան, պատուհաններուն ապա-
կներն ու տան կահ կարասիքը խորտակեցին եւ ու-
ղեցին կրակ տալ: Երբոր քաղաքապետը զիրենց կը
յանդիմանէր՝ սկսան վրան քարեր նետել: Գաղղի
այն պահուկին վրայ յարձակեցան ուր որ իրենց
տէրերը ժողոված էին ու վերջապէս Պրէսիդենտ
կոնգրեսը զինուորական օդու ինքնաթիռներ
Ենկէ ետքը քաղաքը խաղաղաւ: Խաղաղարարներէն
շատերը բռնուեցան:

— Այսօրէ իրականութեան ըստած օրագիրը յա-
ջորդ յաջորդ կը հասարակէ: Կը լսուի որ Ռի-
տանական դահլիճը Վիեննա ժողովք ընող կառա-
վարութեանց հրաւեր մը խտրել է որ Անգղիայի
նոր միջնորդութեան առաջարկութիւնը միտքան
քննեն ու անոր վրայ խորհին բարձրագոյն Գրան
մատուցանելու համար: Աս երկրորդ ստուերադրոյն
Կիւմբ յարաբերութիւն ունի եղեր 1841ին Յուլի-
սի 13ին դրուած գաղտնի, որուն սկզբնաւորու-
թեան մէջ ժողովոյն մասնակից եղող հինգ տէրու
թիւները միտքան յայտնած ու գրաւած են ին-
Վէ-հափառ Սուլթանին վրայ յարգաւելան յայտնի
ցոյց մը կու տան, փառաբանելով որ անոր բարձրագոյն
իրաւունքներն անեղծ մնան եւ կ'ուզեն միանգամայն
որ իր անխախտ հանդիմանութիւնը միշտ հաստա-
տուն տեսնեն: Հասարակաց ստուերադրոյն յայտ-
արարութեան մէջ կատարականութիւններն աս ալ
կը գրուեն եղեր որ անկէ կը ծանօտան իրենց վե-
րջիշեալ դաշնաց սկզբնականութեան հաւանքը եւ ին-
Վիւսի աղէկ է որ անոնք հաստատուն պահուին:
Անոնց դաշնաց հետ յառաջ բերուած կողմն ու յա-
րաբերութիւնն այդպէս անկեղծ ու անխնայ է, որ
ասով Ռուսաստանին ալ բան մը ըլլալը, որովհե-
տեւ զեւ նորերն Պետրոպոլսի դահլիճը յայտնած
ու ճշգիւ ապահովութիւն տուած էր թէ Ռուսաստանի
վի-հափառ կողմն ամենեւին թոյլատուութիւն կամ
իրաւունք մը չ'ուզէր Օսմանեան տէրութեան ներքին
բաներուն մէջ խառնուելու: Սակայն հիմա ան կը
մնայ որ արդեօք աս բրիտանական նոր միջնորդու-
թեան առաջարկութիւնն ու ստուերադրոյն մէկալ
տէրութիւնները, որոնք քիչ մը յառաջ Վիեննա
միաբանած են, կ'ընդունին թէ չէ:

ՍԱՐԳԻՆԻԱ

ՀԱՅԵՐԵՆԻ 18ին Դուրին պատահած խոտոր-
ութիւնը, որն որ լուրջօրն (4) երրորդ թուոյն մէջ
ծանուցինք) կ'երևայ որ Կաթողիկոս, Բարաշեղա-
ն ու ուրիշ թերութեան պատմանին պէս փոքր բան
չ'ըլլայ: Դանէ նոյն իրիկուան վերաւորներուն ցանկէն,
որն որ Եւրոպայ լրագիրը կը հրատարակէ, կրնայ
մարդ խոտորութեան մեծութիւնը չափել: Վերաւոր-
ներուն մէջ կային Բեդգիւնեկի վերին պաշտօնա-
կարը, տ'Էրնեւա ինքաւորին օգնական զորավա-
տը, եւ Բեւեմիայ պաշտօնականին մէջ եղող Օն-
դանա ու Բարսիլայ պաշտօնները: Մտորին աստիճանի
մարդիկներէն միայն 8 հոգի յանուանէ կը յիշուին,
որոնք հիմայ հիւանդանոցներ կը դարձան:

— Իւրեանի լրագիրը կը ծանուցունէ որ Նոյնի-
մերի 3ին անձրեւ գարոյ, Հիւսիս խոտորութեան
բուն օրագրը չ'աւարտուեցաւ: Նոյն օրը Ման-
լրագրոյն խմբագիրը գործաւորաց անխիւ բաղնա-
լիւն մը հրատարակէր խոտորութեան հանկու հա-
մար: Եսկայն զինուորի ու կառավարի մը կ'առնէ
ուրիշ բան չ'աւարտուեցաւ: Նոյն կ'առնէ մէջ զի-
նուորը ծեծ կերպ, իսկ կատարածը սխալով վի-
րաւորութեամբ: Ըս պատճառաւ գումարած ժողու-
մըրդեան բազմութիւնն ալ հեծեղ զնդերէն ցրուե-
լով՝ ամէն բան խաղաղացաւ: Հիմայ զինուորը բանա-
արկուած է: Իսկ կառավարի հիւանդանոցի մէջ
կը գործեն:

ՍՊԱՆԻԱ

ՄԱՐՏԻՑ, Հոկտեմբերի 26: Մարտի Լուսինայ
յաջորդ ինքաւորական վճիռը կը հրատարակէ:
«Պրոֆեսոր» Պր. Գոմէ. Կեղիկ, Կոստանդնուպոլիս
խրկուած արտաքին կարգի դեպուտտ ու ինքաւոր
խրկուածութիւն ունեցող պաշտօնեաւ, հիւանդագին
է, նոյն պաշտօնի իր վրայէն կ'առնեմ, եւ գոհ ըլ-
լալով իր ցուցուած խանդան, կ'ուզեմ զինքն
ուրիշ պաշտօնի մէջ գործածել: Աստի անոր անդ
կը գնեմ արտաքին կարգի դեպուտտ ու ինքաւոր
խրկուածութիւն ունեցող պաշտօնեայ Կոստանդնուպոլ-
սոյ մէջ զՊր. Անդանի Ռեզուէ, որն որ արտաքին
գործոց պաշտօնարանին մէջ գիւնարագիր էր:

ՈՍՏԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, Հոկտեմբերի 24: Իւրեանի
լրագիրը կը գրէ որ Յունաց ամենագատիւ պա-
տիւարը 21ին տղային մեծամեծները ժողովով եւ
առաջնական-ոստանի խնդիրն անոնց մեկնելով, ա-
ռաջարկեց որ վի-հափառ Սուլթանին հաւատարմու-
թեան թուղթ մը գրեն: Եւ աս առաջարկութիւնն ա-
մենք ալ ընդունեցան, եւ այսօր նոյն գրուածքը
բարձրագոյն փոխարկոյն պիտի յանձնուի, որ-
պէս զի ինքն ալ վի-հափառ կողմեր մատուցանե-
ն: Նոյնպէս ըրին նաեւ Հայոց երկու բաժիններն ալ
եւ մէյ մէյ խնդրագրով իրենց անձնատէր ծա-
ռայութիւնը մատուցին:

— Ինչպէս ամօրն 20ին գիշերը Պէյսուր խո-
տորութեան մը պատահեցաւ: Նոյն գիշեր իսկ մը Խա-
լացի փախստականը գինովութեամբ, միւսը՝ կէս գի-
շեր փողոցներուն մէջ կը պորտակն: անկից ետեւ
իրենց բնական փողոցին մէջ այնպիսի խառնու-
նոյն աղաղակ հանեցին, որ նոյն աղաղակ տներուն
մէկէն անոնց վրայ ծուր թափեցին: Ասոր վրայ խոտ-
որացի վեժութեանը հետեւ համար գառու զանգեր
քարկոծելու սկսան: Ան խոտորութեան մէջ
երեք պիտարապահ եղան ու նախ շարտարները
խաղաղ յորդորելու սկսան, սակայն անոնք զեւ-
քով պատասխանելով, իրենք ալ զինուոր ձեռք դու-
րեցան ստիպուեցան: Գրահաղաններէն մէկը ծուր
վերաւորուեցաւ, ուրիշ մ'ալ մեռաւ: Ընդմիջ ա-
ւելին ստուերադրով հիւանդ միտ եղող պահապան-
ներն ու ստիպում թեան զլուխը 150 հոգով հոն
եկան, որուն գեմ՝ զնէլ ուղեցին փախստականը ու
իրենց բնակարաններուն պատուհաններն իրենք
զինքն պաշտպանեցին այնպէս գործիքներով: Պա-
հապան զոքը միայն իր թուրը գործածեց առանց
հրացան մը պարսկելու: Կ'ըսուի թէ բնուող խոտ-
որացի 17 հոգի են, որոնցմէ 11ը ծանր վիրաւո-
րուած եւ անոնց մէկն ալ նոյն վիրերով մեռաւ է:

— Հոկտեմբերի 22ին փեյի Զ-հէր անուն 100
թնդանութեամբ պատահաւոր շողեւոր ծով ձգուե-
ցաւ: Ըս տեսարանին ներկայ էր վի-հափառ կայսրն
իր պաշտօնականութեան եւ ուրիշ մեծամեծներով,
ինքնալովն գոյտարար թնդանութեան ծանուցուե-
ցաւ եւ նոյն տեղ կեցող զոքն ալ ուրախութեան
աղաղակներով զնէլն ողորնեցին: Կատարանին քով
Երան բոլոր նուերը գեղեցիկ զարդարուած էին:
Հանդիմանականութեան անխիւ բաղնալիւն Բա-
փարան երկու կողմն եղերը բռնած էր: Կար
յաջորդութեամբ ծով ինքնընկէն ետեւ, վի-հափառ
կայսրն եկաւ: Այնպէս Կարաք գնաց, որպէս զի Կե-
ստան 84 թնդանութեամբ շինուած պատուականաւ շո-
ղեւորուն ուղեւորայր զնէլուն ալ ներկայ դասուի:
Հին ալ նոյնպէս շատ թնդանութեան արտաւոր
զինհապառն օղջուեց:

— Տեղաւ օրագիրը կ'ըսէ թէ բարձրագոյն Դու-
ռը Կապիւլային ու Նիզամիյի դեպուտտներուն ատու-
արկութեամբ Դանուբի ու Եւփրատի ջրաց հրաման
իրենք է որ թնդանութեանները պարզեն: Ասկայն
զինհապառն օրոշուող ժամանակը խիստ քիչ է:

Վասն զի արշաւանքը Հոկտեմբերի 30ին նորէն պիտի
սկսի: Այսօրի վիտապառնի մը վրայ շատ լրագիր-
ներ խոսեցան, լրաց բուն ճանարիտ կերպը չ'էր
ցուցի, որովհետեւ մեկու կողմնէ կը տեսնուէր որ
շարունակ երկու թնդանի զորաց մէջ կ'ուրեւն
կը պատահին: Ինչպէս որիչ անպատճառ ցուցած ենք,
Ռուսի հաւանալով հաւատանքն Աստուծոյ պաշտ-
պանութեան տակ մտնի, իսկ պաշտանաւորները,
զինանաւան ու թնդանարարութեան մարդիկ աւս-
տրիական Լոյսի շաղկապով մը Ստեփան Կապին:

— Իսկ փաշային խրկած նամակին՝ Կարաքով
խրկուին ասած պատահանը Պրոքթէնն այսպէս
կը գրեն:

Պատահանն ցարտադրաւ: Պատիւ կ'ունենում ծա-
նուցանելու ձեր բարձրութեան, որ Սեպտեմբերի
27ին (Հոկտեմբերի 9ին) ինծի ուղղած նամակիդ
ընդունեցայ: Եւ անց ասոր վրայ քննութիւն մ'ընե-
լաւ, կրնամ կանխել ու ձեր բարձրութեան ծանու-
ցանել որ իմ վի-հափառ կայսեր ու արքայ կողմնէ
ամենեւին իշխանութիւն չ'ունի, խաղաղութեան ու
պատերազմի վրայ խոսակցելու կամ իմ հրամանաց
տակ երկու զորքով երկու իշխանութիւններէն ել-
լաւ:

Ինչպէս ինչպէս, պատահանն իշխան, իմ ձեր վրայ
ունեցած բարձրագոյն յարգութիւնն:

Կարաքով իշխան:

— Երէն նախկինաց թուոյն մէջ պաշտօնա-
կան լրերն անեղծ ծանուցած էինք իպսք քա պա-
տահած կուր, հիմայ լրագրաց գրած առանձնա-
կան քոնի մը միտքանան ծանոթութիւններն ալ
կը շինեն: Կ'ըսուի որ Տաճկաց 27 թնդանութե-
րուն գեմ՝ Ռուսաց կողմն 80 թնդանով պատա-
խաներ են: Նոյն կուր խիստ ու անտակ կը ստա-
րուրուի: Կեղաւորութեանը 2—3 ժամ տեւած
կերակայ: Ռուսաց կողմէն, պէսպէս լրերուն նոյն
լով, կը դուրի 30 միտած, որոնց մէջ երեք պաշ-
տանաւ կայ եղեր, եւ 60 վիրաւոր: Ռուսաց նա-
ւաներն 8 պատերազմական նաւեր իրաւացած
էր, որոնցմէ ամէն մէկը 3 մեծ եւ 7 պղնձի թնդա-
նով ունէր: Իրաւքան այնքաւ անը գործեր է: Տաճ-
կաց կողմէն, որն որ ունէր բան է, անձնատէր է:
Տաճկները ստուերա քաղաքներն պատերազմե-
րն: Ռուսաց պատերազմական շոգեւաններէն մէկը
խիստ ապահանք ու նորագուէր համար կապակ-
ցեր է: Ղերբապէս կը զրոգի թէ Ռուսաց նաւերն
ամեն տեղ քիչ շատ ինքաւոր են, սակայն իրենց
տեղն ալ հասեր են:

— Այսօրի իրականութեան ըստած օրագիրը յա-
ջորդ յաջորդ կը հասարակէ: Կը լսուի որ Ռի-
տանական դահլիճը Վիեննա ժողովք ընող կառա-
վարութեանց հրաւեր մը խտրել է որ Անգղիայի
նոր միջնորդութեան առաջարկութիւնը միտքան
քննեն ու անոր վրայ խորհին բարձրագոյն Գրան
մատուցանելու համար: Աս երկրորդ ստուերադրոյն
Կիւմբ յարաբերութիւն ունի եղեր 1841ին Յուլի-
սի 13ին դրուած գաղտնի, որուն սկզբնաւորու-
թեան մէջ ժողովոյն մասնակից եղող հինգ տէրու
թիւները միտքան յայտնած ու գրաւած են ին-
Վէ-հափառ Սուլթանին վրայ յարգաւելան յայտնի
ցոյց մը կու տան, փառաբանելով որ անոր բարձրագոյն
իրաւունքներն անեղծ մնան եւ կ'ուզեն միանգամայն
որ իր անխախտ հանդիմանութիւնը միշտ հաստա-
տուն տեսնեն: Հասարակաց ստուերադրոյն յայտ-
արարութեան մէջ կատարականութիւններն աս ալ
կը գրուեն եղեր որ անկէ կը ծանօտան իրենց վե-
րջիշեալ դաշնաց սկզբնականութեան հաւանքը եւ ին-
Վիւսի աղէկ է որ անոնք հաստատուն պահուին:

— Պրոքթէնն կը գրեն որ Կարաքով իշխանին
լուր գաղտնի է թէ Կեղեմբերի 1ին կ'աւարտուի: Երբ
800 միւսէ 1000 Տաճկի զարմագիտ առնու եկեր
ու քաղաքը պիտի կոծել սկսեր են: Նոյն տեղը պա-
տերազմը ստուերադրով՝ երկու կողմնէն ալ քանի
մը հոգի ինկան, նոյնպէս քաղաքացիներէն ալ ու-
մունք մնան:

— Կաթողիկոս գրեթէ ամէն օր յառաջապա-
տելու մէջ պիտի կ'ուրեւն կը պատահին: Հոկ-
տեմբերի 31ին 50 Տաճկի ոստանաւոր զոքը Ռուսաց
պատերազմի պատրաստ խմբի մը վրայ յարձակելով
2 Կարաք մեզուցին: Ռուսաց օդանավ զարկ
Տաճկները դարձաւ իրենց տեղը Կաթողիկոս քա-
ղաքն: Տաճկներն օտար ստացուածներուն եւ
մասնաւորաւոր առաքիական ցորենի շահմարան
ներուն միտ կը գնեն որ ամենեւին զնա չ'ըլլայ:
Կաթողիկոս քաղաքն աս ու այնպէս պատահած
գեղեցիկութեամբ, 10—15,000 Ռուսի զոքը 32
թնդանութեամբ՝ Կիւլպաի զորացներն առաջնորդու-
թեամբ Կաթողիկոս եկան եւ անկից երեք Տաճկով
արտաւորութեամբ գեղի Կաթողիկոս երկու Տաճկ
կան:

— Եւսին մեծ կուր եղաւ Օլղեմբերի քով
զոքն որ լրագիրներն այսպէս կը պատմեն: Կարաք-
քայի քով եղած կղզին բնական պատերազմի տեղ
մը կը ձեռնարկէ: Տաճկներն ամայն 2ին նոյն կղզին
գրաւեցին, մեկու կողմնէն ալ 14,000 հոգու լուր
Յիւսքայի ու Կարաքայի քով կենդանացուցին:
Անոնց 3ին՝ 5000 զոքը կողմն վրայ կար: 3000
նաւաներու վրայ անցնելու պատրաստ եւ 4—5000
ալ եղերը: Անոնց 3ին ու 4ին մէջ գիշերը
Օլղեմբերի քով եղած անձուկ թուէն գեան անց-
նելու փորձ եղաւ: 2000 հոգին, որոնք նաւաներն
եւ թնդանութեամբ անոնց նաւերն մէջ էին, ըրն
մ'ընելով՝ նախ կղզին եղերը հասան: Ռուսաց
պղնձայն գնդերը Կանուբի քովն էին: Ստաւր-
պահ պատերազմի պատրաստ կեցող խոտորն Օլղե-

